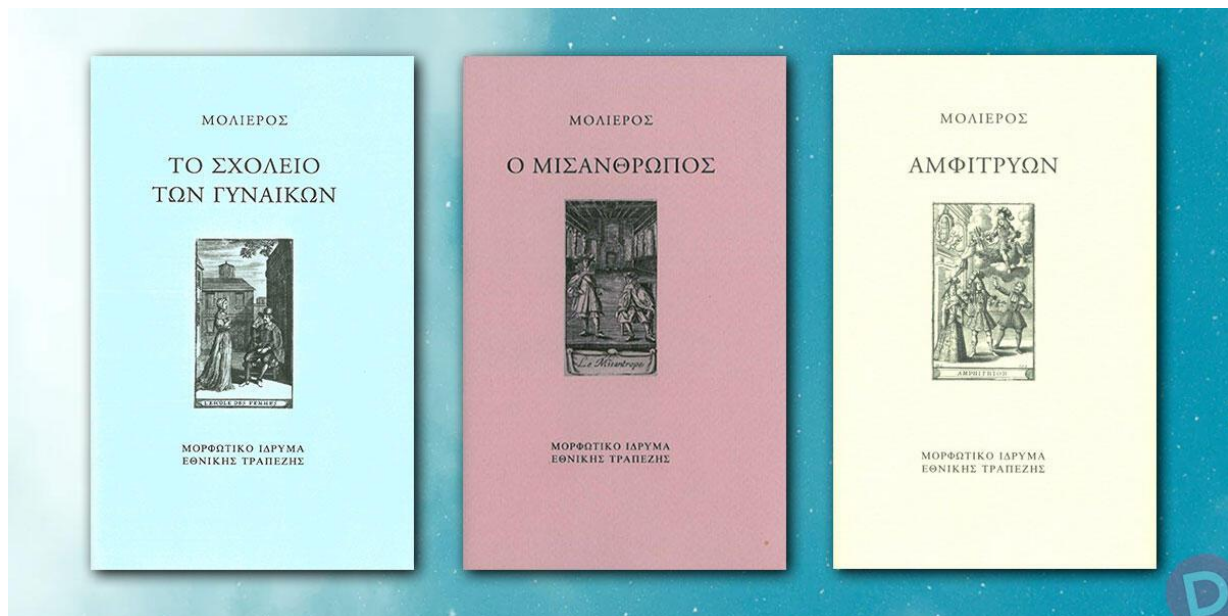

Molière: «Το σχολείο των γυναικών», «Ο μισάνθρωπος», «Αμφιτρύων»

 diastixo.gr/kritikes/tesnes/13716-molieros

Ανθούλα Δανιήλ

Δημοσιεύτηκε 17 Φεβρουαρίου 2020

Ήταν ευνοούμενος του Βασιλιά της Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΔ', προστάτη των Γραμμάτων και Τεχνών, του βασιλιά Ήλιου, εκείνου που έλεγε «L'état, c'est moi», πράγμα που έχει τη σημασία του για τη σχέση με τον όποιον ευνοούμενό του. Αλλά και όταν ο ευνοούμενος δεν ανήκει στα εύκολα και ευάγωγα παιδιά, τι γίνεται; Ο λόγος για τον Jean-Baptiste Poquelin ή απλώς Molière – Μολιέρο (1622-1673), άνθρωπο του θεάτρου, συγγραφέα, ηθοποιό, δάσκαλο και τον μεγαλύτερο κλασικό ποιητή στην Ευρώπη και στον κόσμο όλο, μία από τις πιο ενδιαφέρουσες προσωπικότητες που ανέδειξε το παγκόσμιο θέατρο.

Γεννήθηκε στο Παρίσι, έζησε μέσα στο θέατρο και πέθανε επί σκηνής, παίζοντας τον *Κατά φαντασίαν ασθενή*, αυτός ο πραγματικός ηθοποιός και πραγματικός ασθενής. Φορούσε πράσινα ρούχα εκείνη την ημέρα, όπως πράσινες κορδέλες φορούσε ο *Μισάνθρωπος* του. Τα πράσινα, λένε, φέρνουν κακοτυχία στους ηθοποιούς. Αγνόησε τον πατέρα του, που τον ονειρευόταν αρχιθαλαμηπόλο του Βασιλιά. Σπούδασε νομικά και έγινε δικηγόρος, για να τα εγκαταλείψει όλα και, για το χατίρι μιας ηθοποιού, να γίνει μέλος του περιοδεύοντος θιάσου της οικογένειάς της. Κι έτσι άρχισε η θεατρική του καριέρα. Αγνόησε τον Βασιλιά, που τον συμβούλεψε να μην προκαλεί με τον *Ταρτούφο*, έργο που σχολίαζε την υποκρισία και την κολακεία των αυλικών. Αντίθετα, τροποποιώντας το έργο διαρκώς κατάφερε και να το επιβάλει και να αυξήσει τη βασιλική χρηματοδότηση. Αγνόησε και πάλι τον Βασιλιά, που τον συμβούλεψε να μην παίξει εκείνη την ημέρα αλλά να μείνει στο κρεβάτι και να ξεκουραστεί. Εκείνος έπαιξε και κατέρρευσε πάνω στη σκηνή από

αιμορραγική κρίση. Ως ηθοποιός, δεν εδικοιούτο θέση στο νεκροταφείο. Ο Βασιλιάς όμως του εξασφάλισε μία θέση εκεί που θαύονταν τα αβάφτιστα παιδιά. Αν και η κηδεία έγινε νύχτα, για να μη γίνει ευρέως γνωστό το γεγονός, πλήθος κόσμου κατέφθασε να πει το τελευταίο αντίο. Το 1792 τα οστά του μεταφέρθηκαν στο Μουσείο των Μνημείων και το 1817 στο νεκροταφείο Père Lachaise. Η ζωή του ήταν γεμάτη περιπέτειες. Άρχισε να γράφει τα δικά του έργα περίπου στην ηλικία των σαράντα ετών, σάτιρες, στις οποίες καυτηρίαζε τα ελαττώματα των ανθρώπων και κυρίως των γυναικών. Έτσι κέρδισε το ενδιαφέρον του Βασιλιά, που έγινε χρηματοδότης του.

Το σχολείο των γυναικών παίχτηκε πρώτη φορά στο Παρίσι, στο Θέατρο του Παλέ Ρουαγιάλ στις 26 Δεκεμβρίου 1662 από τον Θίασο του Monsieur, αδελφού του Βασιλέως και προστάτη του, στου οποίου τη σύζυγο, τη Madame Henriette d'Angleterre, το αφιερώνει. Εκδόθηκε το επόμενο έτος, 1663 (η παρούσα μετάφραση παίχτηκε στο Θέατρο της Οδού Κυκλάδων στις 4 Απριλίου 2004 και εκδόθηκε το 2019). Ο ήρωας του έργου, ο Αρνόλφος, ετοιμάζεται να παντρευτεί μια όμορφη κόρη, την κηδεμονευόμενη του Αγνή, η οποία είναι ό,τι λέει το όνομά της, αλλά εκείνης η καρδιά είναι αλλού, ταιριαστά δοσμένη. Μάλιστα, επειδή ο Αρνόλφος θέλει να έχει ήσυχο το κεφάλι του, απαιτεί η μέλλουσα σύζυγός του να είναι κλειδωμένη μέσα στο σπίτι. Παρόμοιο είναι και το θέμα στο *Σχολείο συζύγων*, πράγμα που σημαίνει πως τον Μολιέρο τον απασχολεί πολύ, αφενός η εξυπνάδα και ευρηματικότητα της γυναίκας, αφετέρου η αλαζονεία του οπισθοδρομικού συζύγου (αλλά και οι Μπομαρσέ-Ροσίνι, στον *Κουρέα της Σεβίλλης*, σχεδόν 200 χρόνια μετά, κάνουν λόγο για το ίδιο θέμα· ηλικιωμένος κηδεμόνας, νεαρά έγκλειστη κι ο έρωτας έρχεται απ' έξω πορφυρός).

Ο Μολιέρος αποδεικνύει με τα έργα του ότι ήταν πολύ μπροστά από τις κοινωνικές συνθήκες, τα ήθη και τα έθιμα της εποχής του, νους αστραφτερός και φωτισμένος.

Ο Μολιέρος, χτυπώντας ταυτόχρονα και τη συντηρητική αντίληψη της εποχής του για τη συμπεριφορά των θηλυκών της οικογένειας αλλά και την κοντόφθαλμη νοοτροπία, να τα χειρίζεται σαν να είναι άβουλα όντα, θέτει προβλήματα σχετικά με την εκπαίδευση της γυναίκας και το δικαίωμα να επιλέγει σύζυγο. Η παιδεία των γυναικών θα συμπεριληφθεί στην πρώτη επίσημη Διακήρυξη Δικαιωμάτων των Γυναικών το 1791, δηλαδή εκατό και πλέον χρόνια αργότερα. Για την ώρα είναι πολύ νωρίς να διεκδικηθεί το δικαίωμα στην παιδεία ή στην ελευθερία. Έτσι, ο ήρωάς του δηλώνει ευθαρσώς:

*Όχι, γραμματιζόμενη δεν θέλω να 'χω ταίρι...
Την θέλω απαίδευτη σχεδόν, χωρίς φιλοδοξία,
που ν' αγνοεί και τι θα πει ομοιοκαταληξία...*

Να ξέρει να προσεύχεται, να μ' αγαπάει, να ράβει...

*Τόσο πολύ, που μια άσκημη κουτή θα προτιμούσα
από μια τέλεια καλλονή που κόβει το μυαλό της.*

Ο ελληνικός λαός όμως υποστηρίζει ότι τελικά θα γίνει ό,τι θέλει η νύφη και ο γαμπρός... Άλλωστε, η κωμωδία τελειώνει πάντα με γάμο.

Στο βιβλίο συμπεριλαμβάνεται ο Πρόλογος του Μολιέρου, καθώς και η αρνητική κριτική που ασκήθηκε στο έργο και κυρίως στη Β' Πράξη, Σκηνή 5η, εκείνο το «το» που άρπαξε ο νεαρός από την κόρη και εκείνη δεν τολμά να το ξεστομίσει, αφήνοντας μετέωρα πολλά συμπαραδηλούμενα.

Ο *Μισάνθρωπος* (ή *Χολερικός ερωτευμένος*), κωμωδία σε πέντε πράξεις, γράφτηκε στα 1666 και παίχτηκε στις 4 Ιουνίου του ίδιου έτους (στην Ελλάδα η παρούσα μετάφραση παίχτηκε στις 7 Απριλίου 1996 και εκδόθηκε το 2018). Ο κεντρικός ήρωας, ο Αλσέστ (Alceste, το όνομα κατάγεται από την *Άλκηστη* του Ευριπίδη, αλλά η ιδέα έρχεται από τον *Δύσκολο* του Μενάνδρου), μισεί όλο τον κόσμο για την υποκρισία του. Έτσι δικαιολογείται ο τίτλος *Μισάνθρωπος*, καθώς και ο δεύτερος τίτλος, *χολερικός*, που χαρακτηρίζει άνθρωπο με μαύρη χολή, από την οποία πηγάζει η μελαγχολία. Συμπρωταγωνιστής είναι ο ψύχραιμος Φιλέντ. Κυρία του έργου και αγαπημένη του Αλσέστ, παιχνιδάκι στα χέρια της, η φιλάρεσκη και άνετη στις συναναστροφές της ωραία Σελιμέν (λεπτομερή παρουσίαση αυτού του έργου έχουμε δημοσιεύσει [εδώ](#)).

Δείγμα της μελαγχολίας ή μισανθρωπίας του Αλσέστ μάς δίνουν οι παρακάτω ενδεικτικοί στίχοι:

*Όπου κοιτάξω γύρω μου, άνανδρη κολακεία,
δόλος κι απάτη μοναχά, συμφέρον, αδικία.
Σκυλιάζω, δεν αντέχω πια κι είμαι αποφασισμένος
να συγκρουστώ μ' ολόκληρο τ' ανθρώπινο το γένος...*

Ο συνετός Φιλέντ ματαιώς προσπαθεί να τον συνετίσει:

*...τις προσβολές εσύ κοίτα να σταματήσεις.
Τον κόσμο δε θ' αλλάξει δα το πάθος το δικό σου!
Μα αφού την ειλικρίνεια έχεις για ιδανικό σου,
ειλικρινά σου λέω εγώ, κατάντησες αηδία,
με την αρρώστια αυτή, όπου πας, γίνεσαι κωμωδία...*

Ο *Αμφιτρύων* παίχτηκε στο Παλέ Ρουαγιάλ στις 13 Ιανουαρίου 1668 από τον Θίασο του Βασιλέως και εκδόθηκε τον Μάρτιο του 1668 (η παρούσα μετάφραση παίχτηκε στο Αρχαίο Θέατρο της Επιδαύρου στις 4 Αυγούστου 2012 από το Εθνικό Θέατρο και η μετάφραση εκδόθηκε το 2019).

Το έργο αντλεί κατευθείαν από τον αρχαίο ελληνικό μύθο, σύμφωνα με τον οποίον ο Δίας, επωφελούμενος της απουσίας του Αμφιτρύωνα, σμίγει με την Αλκμήνη, ο Ήλιος παίρνει εντολή για δύο μέρες να μην ανατείλει έτσι ώστε να τριπλασιαστεί η νύχτα και η ερωτική απόλαυση του θεού. Εννέα μήνες μετά η Αλκμήνη γεννά τον Ηρακλή. Στα ισπανικά η λέξη «amfitrión» σημαίνει τον καλό οικοδεσπότη. Τέτοιος οικοδεσπότης αποδείχτηκε εν αγνοία του ο Αμφιτρύων.

Βεβαίως, τα περισσότερα ονόματα του έργου είναι αντλημένα από την αρχαία μυθολογία. Ο Μολιέρος δημιούργησε το έργο του επηρεασμένος από τον Πλαύτο. Πρόσθεσε πρόσωπα και επινόησε ένα ζεύγος υπηρετών για να αντιστοιχεί στο ζεύγος των κυρίων, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο μια πολύ κωμική σύγχυση. Ιδιαίτερως ενδιαφέρων

είναι ο Σωσίας, που μέσα στο όλο μπλέξιμο δεν μπορεί να ξεχωρίσει ποιος από τους δύο Αμφιτρώωνες είναι το αφεντικό του. Αλλά ούτε και η πελαγωμένη Αλκμήνη ξέρει ποιος από τους δύο Αμφιτρώωνες είναι ο σύζυγός της. Μιλάει ο Δίας:

*Γλυκιά μου Αλκμήνη, στη μορφή μου
γνωρίζεις ένα σύζυγο, μα κι έναν εραστή...*

Και η Αλκμήνη:

*Πώς να χωρίσω ό,τι οι θεοί έχουν ενώσει σε ένα;
Κι ο εραστής κι ο σύζυγος ειν' ακριβοί για μένα.*

Και ο αληθινός ο Αμφιτρώων προσπαθεί να παρηγορηθεί:

Και με το Δία μια μοιρασιά δεν είναι κάτι που ατιμάζει.

Στις Σημειώσεις του βιβλίου υπάρχουν πολλές χρήσιμες πληροφορίες, που αφορούν τα δάνεια του Μολιέρου από τον Πλάυτο. Ο Μολιέρος αφιερώνει αυτό το έργο στον Λουί ντε Μπορμπόν, πρίγκιπα του Κοντέ, μαϊκήνα και υποστηρικτή του στις συγγραφικές του περιπέτειες. Στη μορφή του Δία, εν μέρει, κρύβει τον Βασιλιά και τους έρωτές του με τη μαρκησία Ντε Μοντεσπάν, πράγμα που κολάκευε τον ερωτύλο Λουί, σημειώνει η Χρύσα Προκοπάκη, η οποία διακρίνει μια «υποδόρια σάτιρα της εξουσίας». Κι ακόμα η μεταφράστρια παρακολουθεί τον «Αμφιτρώωνα» στον Όμηρο, Ησίοδο, Πίνδαρο. Αναφέρει τα χαμένα έργα *Αλκμήνη* του Αισχύλου και του Ευριπίδη και *Αμφιτρώων* του Σοφοκλή. Αμφιτρώωνα έγραψαν επίσης ο Ντράιντε, ο Κλάιστ και ο Ζιροντού την 38η εκδοχή του μύθου. Τέλος, ο Λακάν ασχολήθηκε με το έργο του Μολιέρου στα μαθήματά του. Οι κριτικοί κάνουν λόγο για την κωμωδία των μεταμορφώσεων, όπου το κάθε πρόσωπο είναι αυτό που φαίνεται αλλά και κάποιο άλλο, θέμα που θα φτάσει βαθιά στο μέλλον και θα απασχολήσει και άλλους θεατρικούς συγγραφείς.

Είχαμε ξαναγράψει και το επαναλαμβάνουμε εδώ: «Η Χρύσα Προκοπάκη, με τις σημαντικές σπουδές της, στην Ελλάδα και στο Πανεπιστήμιο Paris III, στο Παρίσι, με μεγάλη μεταφραστική θεατρική, και όχι μόνο, εμπειρία, επιμελήθηκε το κείμενο του Μολιέρου και το απέδωσε με κέφι, μπρίο και σημασία στα σημεία, σε χυμώδεις δεκαπεντασύλλαβους». Η Προκοπάκη αφιερώνει και τις τρεις μεταφράσεις της – *Ο μισάνθρωπος, Αμφιτρώων, Το σχολείο των γυναικών*– στον Λευτέρη Βογιατζή, που τις ανέβασε στο θέατρο.

Τελικώς, ο μέγας Μολιέρος καταφέρνει, ανατρέποντας τα πάντα, να αποδίδει δικαιοσύνη, να βάζει τα πράγματα στη σωστή τους βάση, να αποκαλύπτει τους ψεύτες, να γελοιοποιεί τους γέρους, τους μονόχνοτους και συντηρητικούς, τους υποκριτές, τους ψευτοηθικούς και τους ψευτοαριστοκράτες που νομίζουν πως τα κλειδιά του σπιτιού τους μπορούν να φυλακίσουν τις ψυχές των ερωτευμένων νέων. Ο Μολιέρος αποδεικνύει με τα έργα του ότι ήταν πολύ μπροστά από τις κοινωνικές συνθήκες, τα ήθη και τα έθιμα της εποχής του, νους αστραφτερός και φωτισμένος.

Δεν θα έπρεπε να παραλείψουμε να συγχαρούμε τις εκδόσεις του ΜΙΕΤ για την πολύ κομψή πανομοιότυπη εμφάνιση των βιβλίων.

Το σχολείο των γυναικών

Μολιέρος

μετάφραση: Χρύσα Προκοπάκη

Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης

136 σελ.

ISBN 978-960-250-744-5

Τιμή €13,00

Ο μισάνθρωπος

Μολιέρος

μετάφραση: Χρύσα Προκοπάκη

Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης

113 σελ.

ISBN 978-960-250-716-2

Τιμή €12,50

Αμφιτρύων

Μολιέρος

μετάφραση: Χρύσα Προκοπάκη

Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης

128 σελ.

ISBN 978-960-250-739-1

Τιμή €13,00

Η **Ανθούλα Δανιήλ** είναι δρ Φιλολογίας, συγγραφέας και κριτικός λογοτεχνίας, μέλος της Ένωσης Ελλήνων Θεατρικών και Μουσικών Κριτικών και μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων.

Άλλα κείμενα: